

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Лукашевич Юлії Леонідівни «Наукове забезпечення ведення вітчизняного сільського господарства в системі суспільної агрономії (кінець XIX – початок XX століття)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.07 – історія науки й техніки

Однією з найбільш важливих галузей народного господарства України є аграрне виробництво, значне місце в якому належить й системі організації його наукового забезпечення.

В умовах переходу економіки України на повноцінні ринкові відносини та запровадження ринку землі особливого значення набуває переформатування системи наукового забезпечення аграрного виробництва.

Аналіз досліджень наукового забезпечення ведення вітчизняного сільського господарства в системі суспільної агрономії (кінець XIX – початок XX століття) показав, що дана проблема була ще недостатньо досліджена і лише фрагментарно відображена в історіографії.

Не в повній мірі з'ясовано вплив суспільної агрономії на становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи та поширення вищої агрономічної освіти.

Належним чином не опрацьовані наукові здобутки українських вчених-аграріїв на окремих етапах функціонування системи суспільної агрономії.

Попередні дослідники даної проблеми не в повній мірі враховували всі форми суспільної агрономії, що існували в кінці XIX на початку XX століття.

Багато аспектів даної проблеми ще залишилися недослідженими і майже не використовувались в контексті наукових осмислень проблем історії науки й техніки. З врахуванням вищенаведеного тема дослідження є актуальною і заслуговує на комплексний науковий аналіз.

Дослідження, що стало основою дисертаційної роботи, виконане авторкою відповідно до загального напрямку наукових досліджень кафедри історії та культури України ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» і є складовою частиною

наукової теми: «Соціальні зміни та політичні процеси в Україні XIX – початку XXI ст.» (номер державної реєстрації 0112U005220).

Авторкою дисертаційної роботи кваліфіковано сформульовано мету досліджень, визначено об'єкт, предмет та хронологічні межі дослідження, подано наукову новизну дослідження та особистий внесок здобувачки.

У відповідності до поставленої мети були сформульовані і розв'язані дослідницькі задачі, що дозволило авторці досягти поставленої мети.

Узагальнення результатів аналізу історіографічних джерел щодо ведення вітчизняного сільського господарства в системі суспільної агрономії в кінці XIX на початку XX століття сприяло простеженню основних етапів розвитку суспільної агрономії, нагромадженню знань щодо її впровадження й науково-організаційного забезпечення та виявленню окремих проблем, пов'язаних з темою виконаної роботи, що потребують поглибленого опрацювання.

Історичні праці, стосовно проблеми дослідження, авторкою поділено за хронологічним принципом на дві групи. До першої з них включено наукові праці, опубліковані за дорадянської доби, до другої - розвідки науковців сучасного періоду. Це, передусім, історичні праці, що відтворюють: становлення і розвиток наукових основ суспільної агрономії; історію сільськогосподарської дослідної справи й освіти в Україні; розвиток окремих наукових напрямів, теорій, концепцій щодо ведення вітчизняного сільського господарства в системі суспільної агрономії; еволюцію наукових основ суспільної агрономії в діяльності відомих вчених-аграріїв.

Проаналізована Ю.Л. Лукашевич історіографія є багатоплановою за тематикою досліджень та за рівнем опрацювання проблеми.

Наукові положення, теоретичні та практичні висновки, викладені в дисертації, є достовірними та належним чином обґрунтованими.

Достовірність досліджень підтверджується відповідною джерельною базою, до якої входять документи із архівних фондів, наукові праці вчених-аграріїв, періодичні видання, праці товариств, матеріали з'їздів, звіти, енциклопедії, словники тощо.

Першою й основною групою джерельної бази дисертаційного

дослідження стали архівні документи трьох вітчизняних та одного зарубіжного архіву

Аналіз архівних документів щодо діяльності Міністерства земельних справ дозволив авторці дослідити загальний розвиток профільного міністерства та його структурних підрозділів.

На основі архівних документів, що стосуються I Всеукраїнського агрономічно-економічного з'їзду, дослідницею було встановлено, що на цьому зібранні розглядалися і питання суспільної агрономії.

Виявлений Ю.Л. Лукашевич масив архівних документів забезпечив усебічне дослідження наукового забезпечення ведення вітчизняного сільського господарства в системі суспільної агрономії в кінці XIX на початку XX століття, уточнення деяких тверджень, засвідчення повноти та достовірності інформації.

Важливе значення авторкою дослідження було приділено періодичним виданням, які оперативно та своєчасно висвітлювали актуальні питання функціонування вітчизняного сільського господарства в системі суспільної агрономії.

Широке залучення енциклопедичних та статистично-довідкових видань забезпечили ґрунтовне вивчення окремих аспектів розвитку наукового забезпечення суспільної агрономії.

Виявлені й узагальнені матеріали джерельної бази забезпечили використання різноманітних груп джерел, що є достатнім для здійснення комплексного наукового дослідження. Використання достатньої джерельної бази дозволило авторці дослідження розкрити тему дисертаційного дослідження з необхідною повнотою.

Ґрунтовність проведених досліджень базується на комплексному використанні як спеціальних історичних методів, так і загальнонаукових.

Обрана у представленій роботі методика проведення дослідження цілком відповідає поставленим завданням. Складність проблем, які стояли перед авторкою полягала у тому, що поставлена мета дослідження та шляхи її вирішення вимагали вироблення неординарного способу осмислення

фактологічної та концептуальної складових дослідження. Для вивчення стану наукової розробки та джерельної бази дисертаційного дослідження здобувачкою було використано комплекс як спеціальних, так і загальнонаукових методів опрацювання матеріалу, вдале поєднання яких свідчить про достатній рівень методологічної підготовки авторки дослідження. Методологічні підходи і принципи історичного пошуку сприяли комплексному розкриттю проблеми наукового забезпечення ведення вітчизняного сільського господарства в системі суспільної агрономії, висвітленню її нових граней.

На основі комплексного аналізу, авторкою дослідження, розроблено періодизацію суспільної агрономії для ведення вітчизняного сільського господарства в кінці XIX на початку XX століття, визначено науково-організаційні засади, основні соціально-економічні та технологічні чинники, які впливали на трансформацію суспільної агрономії. Вона включає два умовних періоди з характерними ознаками і специфікою кожного з них (с. 45).

Визначальний внесок у наукове забезпечення ведення вітчизняного сільського господарства в системі суспільної агрономії належить вченим-аграріям: В.Г. Бажаєву, М.Н. Вонзблейну, Є.О. Гловінському, К.А. Мацієвичу, С.І. Теуміну, А.О. Фабриканту, О.Ф. Фортунатову, О.В. Чаянову, О.І. Чупрову, та іншим.

Безсумнівним здобутком здобувачки є те, що вона на конкретних матеріалах показала вагому науково-організаційну роль суспільної агрономії у веденні вітчизняного сільського господарства, розкрила вплив суспільної агрономії на становлення і розвиток сільськогосподарської дослідної справи (с. 98) та встановила роль суспільної агрономії в піднесенні сільськогосподарської вищої освіти (с. 108).

Цінним є твердження авторки про те, що суспільна агрономія пов'язана з кооперацією, яка приймала активну участь в агрономічній допомозі населенню через організацію збуту сільськогосподарських продуктів, постачання для господарств машин, знарядь, насіння та добрив із залученням агрономів – організаторів кооперативів і технічних фахівців (с. 173).

Не викликає заперечень загальна архітектоніка наукового узагальнення:

вона є продуманою, логічною, науково мотивованою.

Висновки дисертації базуються на узагальненні та критичному підході до опрацювання значного масиву фактів з різних джерел, що вимагає комплексне дослідження у такій галузі як історія науки й техніки.

Цінність і новизна наукових положень дисертаційного дослідження полягає в тому, що воно насправді є першим в українській історичній науці комплексним дослідженням, у якому всебічно та об'єктивно висвітлено організацію наукового супроводу ведення вітчизняного сільського господарства в системі суспільної агрономії в кінці XIX на початку XX століття.

Це дослідження сприяло: збагаченню історії науки й техніки України, зокрема, історії аграрної науки; виявленню впливу внутрішніх закономірностей та зовнішніх чинників на розвиток аграрної галузі; введенню до наукового обігу низки маловідомих архівних документів; з'ясуванню явища суспільної агрономії та визначенню її впливу на подальший розвиток вітчизняного сільського господарства; розробленню періодизації розвитку суспільної агрономії, що дало змогу послідовно показати її роль в аграрному секторі країни; розкриттю впливу суспільної агрономії на становлення та розвиток вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи; з'ясуванню ролі суспільної агрономії в поширенні сільськогосподарської вищої освіти; розкриттю взаємозв'язку суспільної агрономії та сільськогосподарської кооперації; доповненню бібліографії наукових праць про суспільну агрономію; подальшому розвитку напряму наукової роботи з відтворення творчої спадщини видатних вчених-дослідників з питань суспільної агрономії.

Рукопис праці виконаний державною мовою на достатньому науковому рівні.

Дисертація повністю висвітлює тему наукового дослідження і складається з анотації, вступу, трьох розділів, які логічно пов'язані між собою, що свідчить про комплексний підхід до розв'язання поставленої мети, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Основні положення та результати дисертаційної роботи містяться у 8

наукових публікаціях: 5 статей, з яких 4 – у наукових фахових виданнях МОН України, 1 – у зарубіжному науковому виданні; 3 публікації у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Опубліковані авторкою праці за темою дисертації відповідають змісту дослідження і у них відображені положення, висновки і пропозиції, що систематизовані в представлений дисертаційній праці.

У цілому результати дослідження мають достатню апробацію серед спеціалістів на наукових конференціях.

Зміст автореферату відображає основні положенням дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Ю.Л. Лукашевич, її актуальність, наукову новизну отриманих результатів, вибір методологічних підходів, історіографічної та джерельної бази варто зазначити, що проаналізоване дисертаційне дослідження містить деякі дискусійні положення та зауваження, а саме:

1. Дещо переконливіше слід було б зазначити наукову актуальність дисертаційного дослідження, вказавши на ті наукові розробки, які мали вагоме прикладне значення для розвитку вітчизняного сільського господарства в системі суспільної агрономії в кінці XIX на початку XX століття.
2. У підрозділі 1.2. «Характеристика джерельної бази дослідження» авторці варто було б не лише назвати та проаналізувати архівні документи, але й вказати на загальну кількість опрацьованих та вперше введених до наукового обігу архівних документів, що значно б посилило наукову новизну дисертаційного дослідження.
3. У вступі дисертації випадково пропущено практичне значення отриманих результатів.
4. Варто також вказати на певну диспропорцію в об'ємному наповненні дисертації, в якому опису другого розділу присвячено вісімдесят чотири сторінки, тоді як третьому – 40 сторінок.
5. Авторці не вдалось уникнути ряду технічних помилок і повторів, зокрема в третьому розділі.

Проте висловлені вище побажання та зауваження не є суттєвими, мають здебільшого рекомендаційний характер і не знижують загальної позитивної оцінки представленої роботи.

Аналіз дисертації, автореферату та публікацій авторки дозволяє стверджувати, що дисертаційне дослідження «Наукове забезпечення ведення вітчизняного сільського господарства в системі суспільної агрономії (кінець XIX – початок XX століття)» є завершеною, самостійною науковою працею, характеризується цілісністю змісту, має наукову новизну, відповідає вимогам пп. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, (зі змінами, внесеними Кабінетом Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 року, № 1159 від 30 грудня 2015 року та №943 від 20 листопада 2019 року) та паспорту спеціальності 07.00.07 – історія науки й техніки, а його авторка – Лукашевич Юлія Леонідівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.07 – історія науки й техніки.

Офіційний опонент:

доцент кафедри тракторів, автомобілів та
біоенергоресурсів Національного університету
біоресурсів і природокористування України,
кандидат історичних наук, доцент

О.П. Деркач

